

QRIM QARAG'AYI (LOTINCHA: PINUS NIGRA SUBSP. PALLASIANA) DARAXTINING BIOLOGIK TA'RIFI, YETISHTIRISH USULLARI VA SANOATDA ISHLATILISHI

Safarov Iskandar Sayfiddin o'g'li

[+998908979467 safaroviskandar985@gmail.com](mailto:safaroviskandar985@gmail.com)

Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish inistituti

Agrologistika va biznes fakulteti

O'rmonchilik ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Xolmurodova Gulnoza Qurbonali qizi

[+998995819705 xolmurodovag68@gmail.com](mailto:xolmurodovag68@gmail.com)

Termiz agrotexnologiyalar va innovatsion rivojlanish inistituti

Agrobiologiya fakulteti O'simliklar karantini va

himoya ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi

Annotatsiya

Maqola juda dolzarb bo'lib bunda ko'chatlarni yetishtirish usullari va yog'och mahsulotlaridan sanoatda foydalanish. Sug'orish va mineral o'g'itlar bilan oziqlantirish, biologik ta'rifi, yetishtirish texnologiyasi, sanoatdagi foydali xususiyatlari haqida ma'lumot berilgan.

Kalit so'zlar: Qrim qarag'ayi, ko'chat, manzarali daraxt, sanoat, tuproq, iqlim, sug'orish, o'g'itlar.

Botanik tavsifi

Qrim qarag'ayi (lotincha: *Pinus nigra subsp. pallasiana*) — doim yashil daraxt, turlarning pastki turlari qora qarag'ay (*Pinus nigra*) qarag'ay oilasiga mansub qarag'ay (*Pinus*) jinsi (*Pinaceae*).

Daraxt 20-30 (45 gacha) m balandlikga ega. Toj keng, piramidal, eski daraxtlarda u tekis, soyabon shaklida. Shoxlari gorizontal, asirlari yuqoriga egilgan.

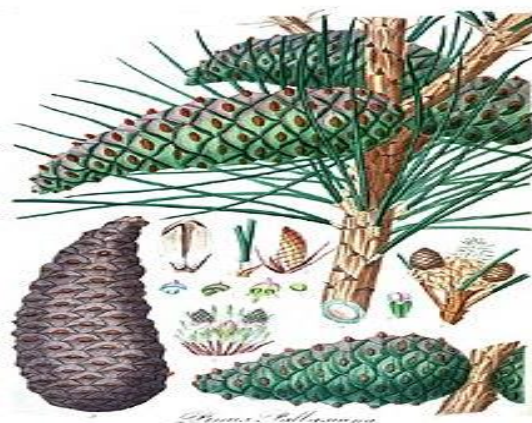
Po'stlog'i qora yoki to'q jigarrang, yoriqli, chuqur o'ralgan, tanasining yuqori qismi qizg'ish. Yosh kurtaklar sariq-jigarrang, porloq.

Kurtaklar to'g'ridan-to'g'ri, bukilmagan tarozi bilan katta. Ignalilar och yashil, juda zich va tikanli, biroz kavisli, uzunligi 8-12 sm, kengligi 1,6-2,1 mm ni taskil etadi.

Qubbalari turg'un, gorizontal, yolg'iz yoki bir nechta, jigarrang, yaltiroq, tuxumsimon konussimon shaklda, uzunligi 5-10 sm, diametri 4,5-6 sm. 5-7 mm uzunlikdagi urug'lar, qora dog'lar bilan to'q kulrang yoki deyarli qora; qanoti uzunligi 2,5 sm, kengligi 5-6 mm. 1 kg 42 000 urug' bor.

Qrim qarag'ay o'rmoni

Yetishtirish usullari

Daraxt sekin o'sadi, qurg'oqchilikdan qo'rqmaydi va nurni yaxshi ko'radi. Bu ignabargli o'rmonda va shahar sharoitida o'zini yaxshi his qiladi. Shahar chegarasida u kuchli shamollarni to'xtatishga yordam beradi.

Ekish joyida mos tuproq bo'lishi muhim. Qarag'aylar toshli, ohaktoshli va qumli tuproqlarni eng yaxshi ko'radilar. Ammo bog 'tuprogi ular uchun mos emas, chunki u juda ko'p organik moddalarni o'z ichiga oladi. E'tibor bering, agar tuproqda qum ko'p bo'lsa, loy qo'shish yaxshiroqdir.

Ekish uchun 5 yoshdan kichik bo'lgan ko'chatni tanlang. Bunday yosh ko'chatlar eng yaxshi ildiz otadi. Daraxtni aprel oyining oxirida yoki avgust oyining oxirida eking. Agar siz kech kuzda daraxt ekgan bo'lsangiz, uni qish uchun yopib qo'yganingizga ishonch hosil qiling va uni faqat aprel oyining o'rtalarida olib tashlang. Boshqa hollarda, ko'chatni yopish shart emas, chunki u sovuqdan oldin yaxshi ildiz otadi.

Qarag'ay ekish sxemasi quyidagicha

1. 0,8-1 m chuqurlikdagi teshik qazing. Teshikning chuqurligi fide hajmiga mos kelishi kerak, shunda uning ildiz bo'yni er sathida bo'ladi. Qarag'aylar orasidagi masofa kamida 1,5 m.
2. Agar ekish joyidagi tuproq og'ir bo'lsa, qalinligi 20 sm bo'lgan drenaj qatlamini qiling.
3. Chuqurga 200-300 g ohak tushiring. Bir oz nitroammofoska yoki gumus qo'shing.
4. Fidanni qozondan olib tashlang, uni teshikka qo'ying va qum yoki loy bilan aralashtirilgan maysazorli tuproq bilan tezda qazib oling. Unutmangki, uning ildizi ochiq havoda 15 daqiqada o'ladi.

Hayotning ikkinchi yilidan boshlab, yosh daraxtni boqish kerak. Bahorda har qanday murakkab o'g'itni, yozning oxirida yoki kuzning boshida-fosfor-kaliyli o'g'itni

qo'llang. Daraxt tagidan tushgan ignalarni olib tashlamang. Ular namlikni kerakli darajada ushlab turadigan zich to'shak hosil qiladi.

Qrim qarag'ayining fotosuratida siz abadiy yashil daraxt qanchalik ulug'vorligini ko'rishingiz mumkin. Bu shahar bog'lari va maydonlari uchun, shuningdek, keng bog 'maydonlari uchun bezak bo'ladi.

Ekish nur tuproq, afzal torf va bo'sh joylarga amalga oshiriladi. Zich tuproq orqali urug'lik va ko'chatlar kichik hajmi orqali olish mumkin emas.

Qrim qarag'ay - suvsizlikka chidamli o'simlik, lekin ko'chirib so'ng birinchi yilida yuqori namlik talab qiladi. Bu jonlanish, bezovta ildizlari zaiflashib daraxt tufayli ko'p suv bug'lanadi. Bu suv sepish yo'li bilan daraxtlarning, haftasiga 2-3 marta muntazam tozalash amalga oshirish uchun ham kerak.

Dorivor xususiyatl

Qarag'ayi ananaviy tibbiyotda qadimli hisoblanadi.

Qarag'ay kurtaklari xalq tabobatida asalni, ajralishlarni va tincturesni hosil qiladi.

Qarag'ay buyragi quyidagi kasalliklarni davolashi mumkin:

yuqori nafas yo'llarining kasalliklari;

o'pka kasalliklari, chuqur va yopishqoq balg'am bilan birga keladi;

urologiya;

angina;

surunkali tonzillit;

Tsistit va virusli kasalliklar bilan, kelgusi pishirishni tayyorlash kerak: 30 daqiqa davomida bir stakan suvda 10 g quruq qarag'ay kuruni qaynatiladi. Shundan so'ng, suyuqlik filtrlanadi va unga qo'shilgan suv qaynatiladi, shunda dastlabki miqdori olinadi. Suvni kuniga 3 marta 1 osh qoshiq qilib oling. Qarag'ay kurtaklari bu yallig'lanishi bronxitni davolashda samarali bo'ladi.

Tomoqdagi shamollash va og'riqlari uchun asalga qarag'ay kurtaklari yordam beradi. Bu bulon uchun, u 2,5 litr suvda 100 g quruq qarag'ay kurtaklari qaynatish kerak. qoramol kurtaklari bir stakan issiq suvga quyiladi va qaynab turgan suv hammomida 30 daqiqa davomida saqlanadi. Keyin 10 daqiqa salqin va filtri. Ovqatdan so'ng kuniga 2-3 marta 1/3 chashka oling. Suyuqlik miqdori 0,5 litrgacha kamaytirilguniga qadar pishiring. Shundan so'ng 250 g shakar qo'shing va qo'shing. Sovugandan keyin 250 g asal qo'shib kutib turing. Ushbu bulyonni ovqatdan oldin kundalik 3 osh qoshiq, 3 marta olib boring.

Bronxit va o'pka tuberkulyozi bilan qarag'ay kurtaklari asosida spirtli tenturalar ko'pincha tayyorlanadi. Bunday infuzionni tayyorlash uchun 70 g alkogolning 0,5 lita 150 g yangi buyraklar qo'shilishi kerak. Suyuqlikni

ikki hafta davomida infuz qilish kerak. Kuniga 3 marta 30 tomchi qabul qilishingiz kerak.

O'pkaning surunkali yallig'lanishi keyingi suyuqlikni davolashda yordam beradi: 10 g.

Kataral kasalliklar bilan, qarag'ay kurtaklaridan olingan tibbiy sirop yordam beradi: 50 gramm buyrak qarag'ay 1 stakan qaynoq suv bilan quyiladi, keyin issiq joyda 2 soat turib turibdi. Keyin, suyuq drenaj va 50 g shakar qo'shing, sirop pishirib. 2 osh qoshiqni kuniga 3 marta oling. Qarag'ay kurtaklari siropi bolalar uchun juda foydali.

Grippni **davolash uchun**, bu yemirma eng samarali hisoblanadi: 1 choy qoshiq zamin xom ashyosi bir stakan qaynoq suvga quyiladi, so'ngra 5 daqiqa davomida past haroratda filtrlanadi va qaynatiladi. Suvni har uch soatda yuvish kerak.

Qrim qarag'ayi

Tavsiya etilmaydigan holatlar

Qarag'ay kurtaklari urolitiozni davolashda ishlatilsa-da, ular parenximada (nefrit va boshqalarda) yallig'lanishni davolashda mutlaqo qabul qilinishi mumkin emas. Bundan tashqari, o'simlik faqat oshqozon-ichak trakti kasalliklari mavjudligida to'planning bir qismi sifatida qo'llanilishi kerak.

Buyraklarni har qanday shaklda va homilador ayollarda olish tavsiya etilmaydi. Ularning suiiste'mol qilinishi oshqozon-ichak traktining shilliq qavatining bosh og'rig'iga, bezovtalanishiga va yallig'lanishiga olib kelishi mumkin.

Yuqorida aytilganidek, nefrit va nefrozda turpentinni o'z ichiga olgan preparatlarga yo'l qo'yilmaydi. Xuddi shu holat, gepatit bilan og'rigan bemorlar uchun ham amal qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- A.X. SHARIPOV — O.,zbekiston Respublikasi FA Botanika ilmiy ishlab chiqarish markazi va Botanika bog'i laboratoriya mudiri, biologiya fanlari nomzodi.; G.,.Q. QUMZULLAYEV - Toshkent Davlat agrar universiteti O.,rmonchilik kafedراسи dotsenti, qishloq xo.,jaligi fanlari nomzodi; U. NORALIYEV — Qibray agrotijorat qishloq xo.,jaligi kolleji direktori; A. G.,ANIYEV — kollejning maxsus fan o.,qituvchisi.
- <https://proxima.net.ua/sosna-krimskaja-pinus-pallasiana.html>
- „Приказ Министерства природных ресурсов и экологии Российской Федерации от 20.12.2018 № 678 «О внесении изменения в Перечень (список) объектов растительного мира, занесенных в Красную книгу Российской Федерации (по состоянию на 1 июня 2005 г.), утвержденный приказом Министерства природных ресурсов Российской Федерации от 25.10.2005 № 289»“. 27-mart 2019-yilda asl nusxadan arxivlandi.
- „Крымская сосна выпала из Красной книги // Коммерсантъ, 27.03.2019“. 27-mart 2019-yilda asl nusxadan arxivlandi.